

● Краеведын лукшо

Т.Е. ЕВСЕЕВЛАН — 110 ИЙ

Йошкар-Оласе краеведческий музейым таклан огыл Т.Е. Евсеевын лүмжӱ дене лүмдымӱ. Вет тудо экспонатым погымашке, марий калыкын йўлажым, пайремжым, илышыжым да фольклоржым шымлымашке кунар тыршымашым пыштен. Шарнат тудым этнограф, фольклорист, краевед-литератор семын.

Республикысе общественность 110 ияш юбилейжым палемдыш. А шочын тудо Морко кантонысо Азял ялеш нужна кресаньык ешыште. Тымапи ондакак аваж деч посна кодын да вавайже ден ачаже тудым айдемышкѣ луктыныт. Ронгысо кок классан школышто тунемаш йӱным пуэзыт, а 1905 ийыште туныктышо лиш.

Эше тунамак Т.Е. Евсеев руш краевед-ученый-влакын пашаштым лудын, Озан университет дене кылым кучен. 1905-1906 ийлаште Юлия ден Юрьё Викман финн ученый-влакын экспедицийыштышт участвоватлен. (Марий калык финн-угор калык-влак группышко пура). Тыге Евсеев марий калыкын илышыжым, йўлажым, фольклоржым шымла. Ялысе туныктышо Тимофей Евсеев нуным Морко мланде мучко коцтыкта. А уна-влак заданийым да йодыш-влакым пуэн кодат, молан манаш гын, варажым погымо материалым Хельсинкиш колташ.

Тидын деч вара Финляндийышкат

миен толеш, этнографический наукум, тудын содержанияже ден формыжым сайынрак палаш тўналеш. 1909 ийыште фотоснимкым, кучылтмо ўзгарым да марий-влакын вургемьштым колта. Шотлен лукмо: 20 ий жапыште этнографий темылан чылаже 340 сўретым, 338 фотографийым да 3,3 тўжем лостык рукописьым колтымо. Конешне, совет жапыште пашаже ятырлан кумдангын. 1922 ий гыч Йошкар-Оласе областной краеведческий тоштерьште ышта. Тунам тоштерым Марпедтехникумын туныктышыжо Ф.Е. Егоров вуйлатен. Ик ой дене пашам ыштеныт, шуко экспонатым погеныт. Нуно кызыт тоштерын фондыштыжо аралалтыт. Вара тоштер директорлан Т.Евсеевым шогалтат.

1926 ий 1 октябрь гыч облОНО Озан университетын выпускникше В.М. Васильевым полшаш колта. Тудо краеведческий обществен секретарьже лиш.

Ты общество кўлеш материал шотышто умылен налаш да нуным погаш научно шымлыше институтын этнический культур шотышто аспирантше Гурий Гаврилович Карамзин толын коштын. Фольклор материалым погымо шотышто марий ученый-влакын ончылно улмыштым тунам пален налын. Марий муро-влакым савыкташ Суомишке (Финляндийыш) нангаен. Книга 1931

ийыште лектын.

Краеведений, сай ен-влак нерген Т.В. Евсеевын статьяже-влак газет ден журналлаште лекташ тўналыныт. Тушечынак тудын этнограф-шымлызе-влак радамыш логалаш шонымыжо кошеш. "Марий-влакын йўлашт, Юмылан ўшанымышт", "Марий калыкын йўлаштыже, илышыштыже тўн момент-влак", "Агавайрем", "Ўдырсий" статьяже-влак "Йошкар кече" газетеш, "У вий" журналеш савыкталтыныт. Савыкталтде кодын "Марий-влакын илышыштышт тўн ойыртом", "Марий-влакын Сўрем кенеж пайремышт" этнографический пашаже-влак. 1930 ийыште "Марий-влак" очерк-монографийым ямдылен улмаш, но рукописьше йомын. Тиде репрессий тўналме нерген ойла. Моло ученый, писатель-влак дене пырля Т.Е. Евсеевымат калык тушман манаш тўналыныт, да 1937 ий 11 ноябрьыште Йошкар-Олаште лўен пуштыныт.

Калык творчеством да сылнымут литературым йӱратымаш тудын йочаже-влакланат куснен. Мария Евсеева, ўдыржӱ, писатель-прозаик семын палыме, а Василий эргыже — поэт-фронтовик семын. Краевед-литератор, этнограф Т.Е. Евсеевын пашажым Суоми олаште 4 том дене савыктен лукмо.

К. МУХИН,
краевед.